

UTAJÄRVI APRAKKA

AURINKOVOIMALA- ALUEEN
ARKEOLOGINEN INVENTOINTI
2025

Päiväys 10.11.2025

Laatinut: Markus Kaakinen, Luonto- Mutaset Oy

Raportin kuvat: Markus Kaakinen

Raportin kartat: Markus Kaakinen

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Aineisto ja menetelmät.....	4
3. Tulokset.....	6
4. Pohdinta ja johtopäätökset	11
Lähteet.....	11

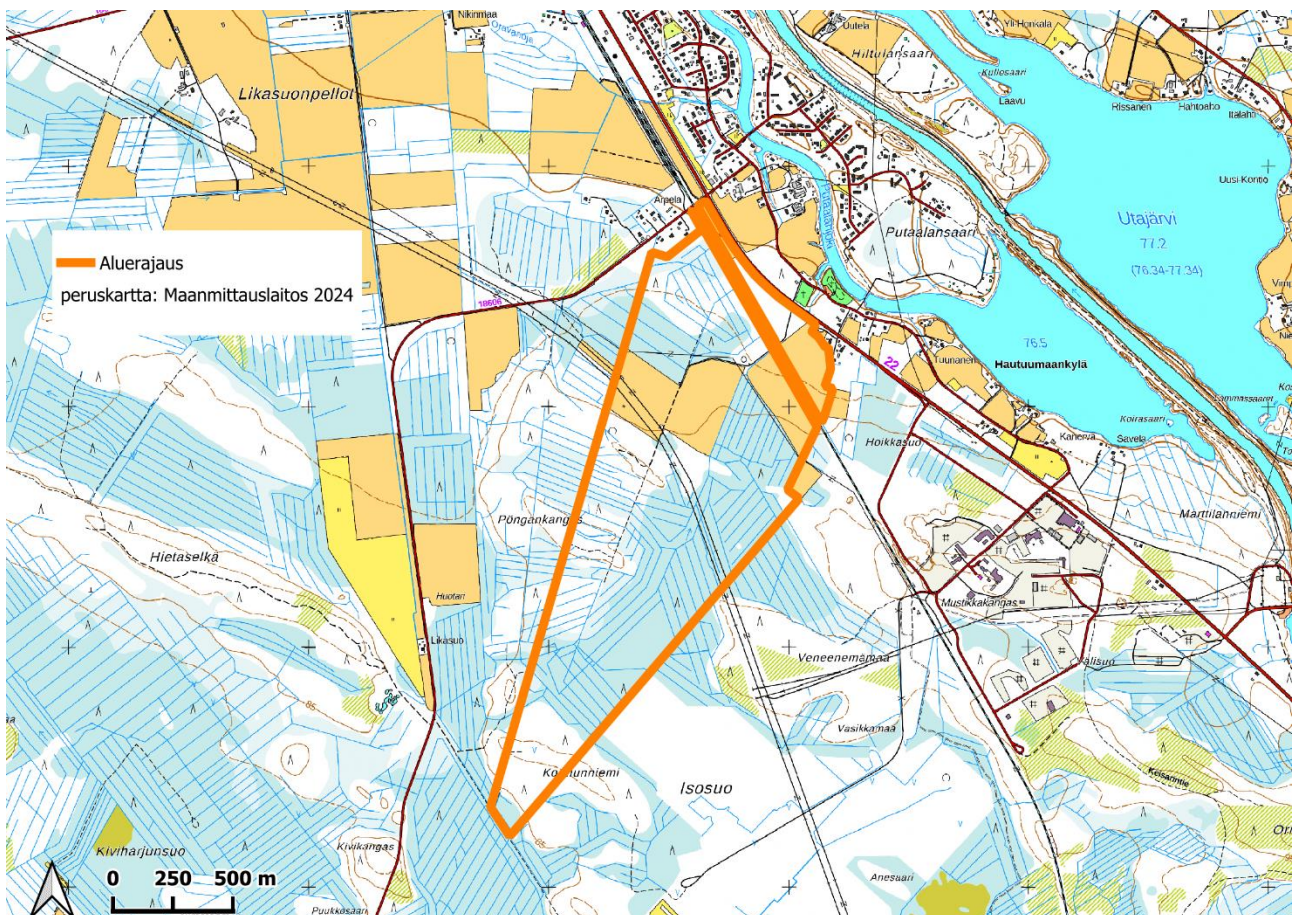
Kansikuva: Näkymä alueen pelloille.

1. Johdanto

Tuuliyhtiö Oy:n tytäryhtiö Solaralfa Oy on suunnittelemassa Utajärven Aprakan alueelle aurinkopaneelikenttää/aurinkovoimapuistoa. Tuulialfa Oy tilasi suunnitellun arkeologisen inventoinnin Luonto-Mutaset Oy:ltä. Inventoinnin maastotyöt teki Markus Kaakinen 17.9.2025.

Työn tavoitteena oli hankkia ajantasaiset tiedot suunnittelualueen muinaisjäännöksistä ja muista arkeologisista kulttuuriperintökohteista.

Inventoijana toimi Markus Kaakinen, Humanististen tieteiden kandidaatti (HuK) Oulun yliopistosta, pääaineenaan arkeologia, jolla kokemusta arkeologisista tutkimuksista ja inventoinneista 9 v ajalta sekä yksi osajulkaisu tieteellisestä artikkelista.

Kuva 1. Utajärvi Aprakka, kartoitusalue.

2. Aineisto ja menetelmät

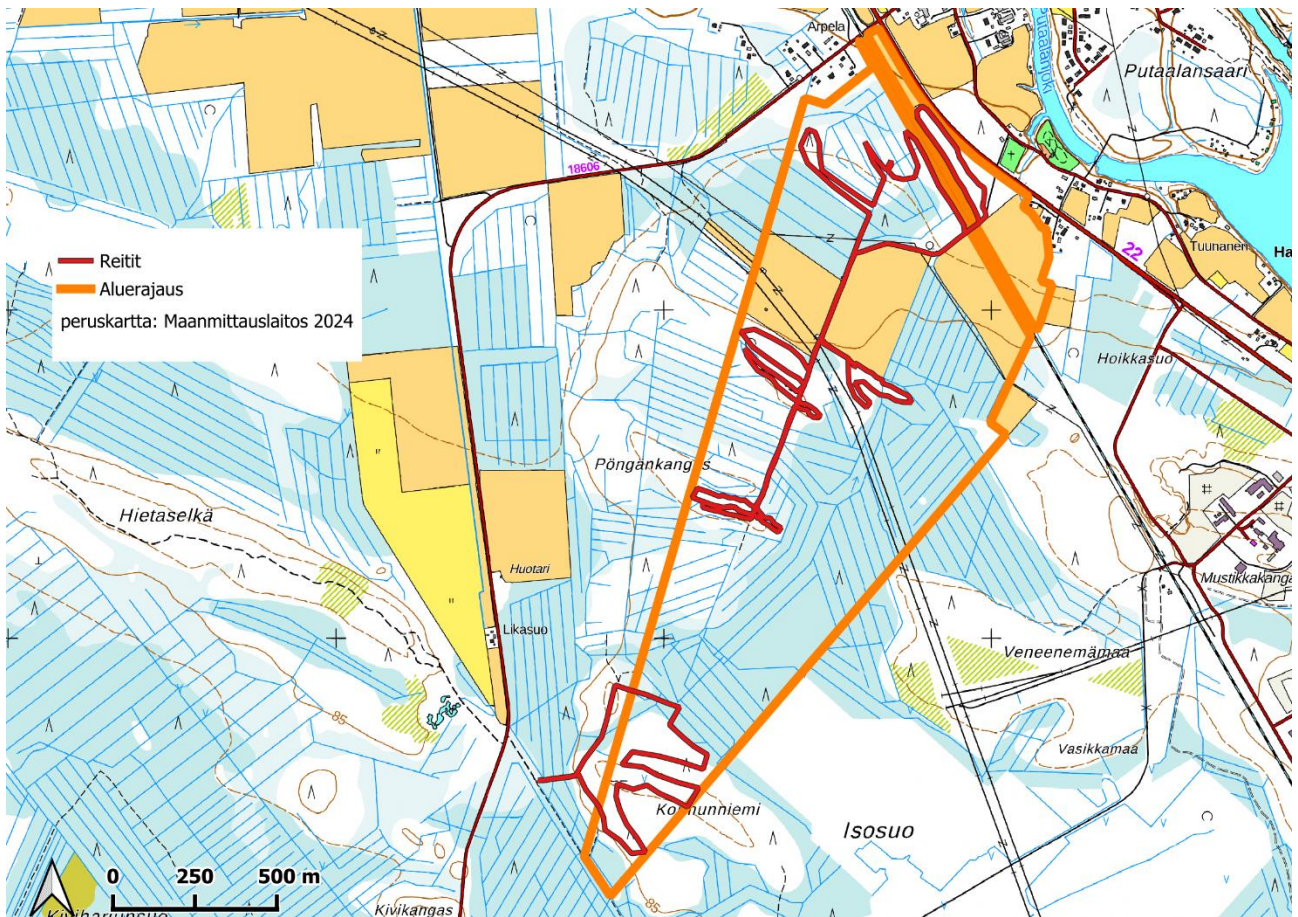
Alue sijoittuu noin kilometrin päähän Utajärven keskustasta, Oulu-Kontiomäki rautatien molemmille puolille, pienempi 9,83 ha alue rajoittuu etelässä rautatien, pohjoisessa valtatie 22 (Kajaanintie) ja lännessä Kormuntien väliin. Isompi 141 hehtaarin alue rajoittuu pohjoisessa rautatiehen, idässä Isojärven aurinkovoimapuistoon ja etelässä Kormuntieltä eroavaan nimeämättömään tiehen. Alue on 85 m (mpy) korkeustasolla eli se on ollut Litorinameren pohjaa sekä ranta-aluetta, joten alueella olisi mahdollista löytää merkkejä kivilautisesta asutuksesta.

Maasto on pääsääntöisesti ojitettua suota, josta erottuu hieman korkeampana maastona kuivempia moreenipitoisia kohtia, joita käytiin tarkastamassa. Puusto on pääsääntöisesti nuorta mäntyvaltaista talousmetsää. Paikoin seassa lehtipuita ja junaradan lähellä alueen pohjoisosissa on hieman lehtipuuvaltaisempaa kuviota. Paikoin pinnan havainnointia häiritsi osassa aluetta tehdyt puuston harvennukset, joissa ohuimpia runkoja oli oksien lisäksi jätetty maastoon. Lisäksi alueella oli hakkuukuvioita.

Alueella on aikaisemmin käyty yhden inventoinnin osalta v. 2021 (Jussila & Sepänmaa) alueen poikki menevän Utajärvi-Muhos Pahkavaara-Utanen-Pyhäselän sähköasema sähkölinjan inventoinnin osalta. Alueelta ei tunneta ennestään muinaisjäännöksiä ja kaikki tunnetut muinaisjäännökset ja löytöpaikat sijaitsevat yli kilometrin päässä alueesta (kohteet kuten Utajärvi Kokkosaari löytöpaikka, Utajärvi Keisarintie Välisuo tie sekä Utajärvi Honkalansaari pyyntikuoppa).

Alueen historiallista asutusta ja maankäyttöä tarkasteltiin pitäjäkartasta sekä Maamittauslaitoksen Vanhat kartat- palvelun 1:20 000 ja 1:400 000 mittakaavan painetuista kartoista vuodesta 1863 alkaen saatavuuden mukaan. Alueella ei ole ollut asutusta ja kiinteitä rakenteita ei ole havaittavissa ennen 1900-lukua. Alue on pääsääntöisesti ollut suota. Alueelle on raivattu pari peltopalstaa rautatien läheisyyteen joskus 1900-luvun alkupuolella ja suo on ojitettu 1970–1980- lukujen välillä.

Lisäksi tarkasteltiin Maamittauslaitoksen avointa laserkeilausaineistoa ja samalta pohjalta tehtyä rinnevarjostetta, josta poimittiin arkeologisesti mahdollisesti kiinnostavia maarakenteita ja ilmiöitä, jotka tarkastettiin maastossa. Aineistoista poimitut ja maastossa tarkastetut epämääräiset kuopat ja kuopanteet osoittautuivat luontaisiksi tai nykyaikaisiksi.

Kuva 2. Utajärven Aprakka. Alueella kuljetut reitit.

3. Tulokset

Ennen inventointia alueelta ei tunnettu muinaisjäännöksiä. Aluetta lähimmät tunnetut muinaisjäännökset sijaitsevat yli kilometrin päässä kohteesta. Arkeologisen inventoinnin jälkeen alueelta tunnetaan yksi kiinteä muinaisjäännös hiilihauta Utajärvi Pöngänkangas. Lisäksi havaittiin todennäköisesti tielinjan raivaukseen liittyvä röykkiö, jota ei katsota suojelukohteeksi. Alueen välittömästä läheisyydestä tarkistettiin pari kuoppaa, mutta ne osoittautuivat luonnollisiksi tai moderneiksi.

Utajärvi Pöngänkangas

Mjtunnus: Uusi

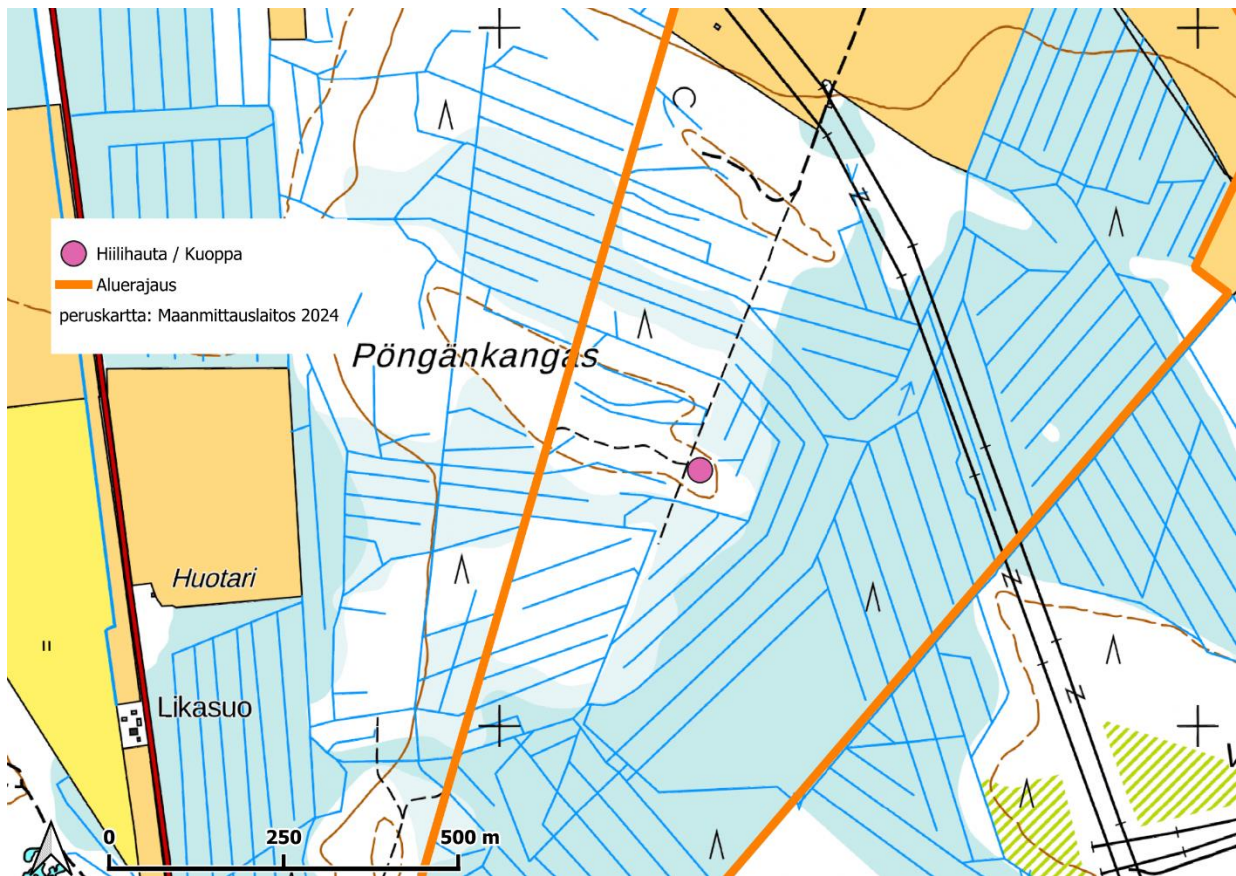
Koordinaatit: N 7179367, E 472287 (ETRS-TM35FIN).

Tyyppi: Työ- ja valmistuspaikat, Kuoppamiilu

Ajoitus: Ajoittamaton (todennäköisesti historiallinen)

Tutkijat: Kaakinen M, inventointi 2025.

Kuvaus: Kohde sijaitsee kuivahkossa talousmetsässä noin 20 m päässä itään nimeämättömältä tieuralta Pöngänkangas nimisen kankaan saarekkeella. Paikalla painanne, josta tuli maanäytekairalla runsaasti hiiltä ja hiilen sekaista huuhtoutumiskerrosta. Maanäytekairauksen tulosten perusteella kohteen koko on noin 40x40cm. Kairauksen tulosten perusteella kohde tulkittiin pieneksi hiilihaudaksi (todennäköisesti pieni kuoppamiilu) ja täten kiinteäksi muinaisjäännökseksi. Etäisyys Utajärven keskusta 2,5 km, rautatiehen 1,1 km ja Valtatie 22 1,3 km.

Kuva 3. Pöngänkankaan pieni kuoppamiilu.

Kuva 4. Hiilihauta kuvattuna itään.

Muu kohde

Status: Muu kohde (ei lailla suojattu)

Laji: Kivirakenne, raivausröykkiö

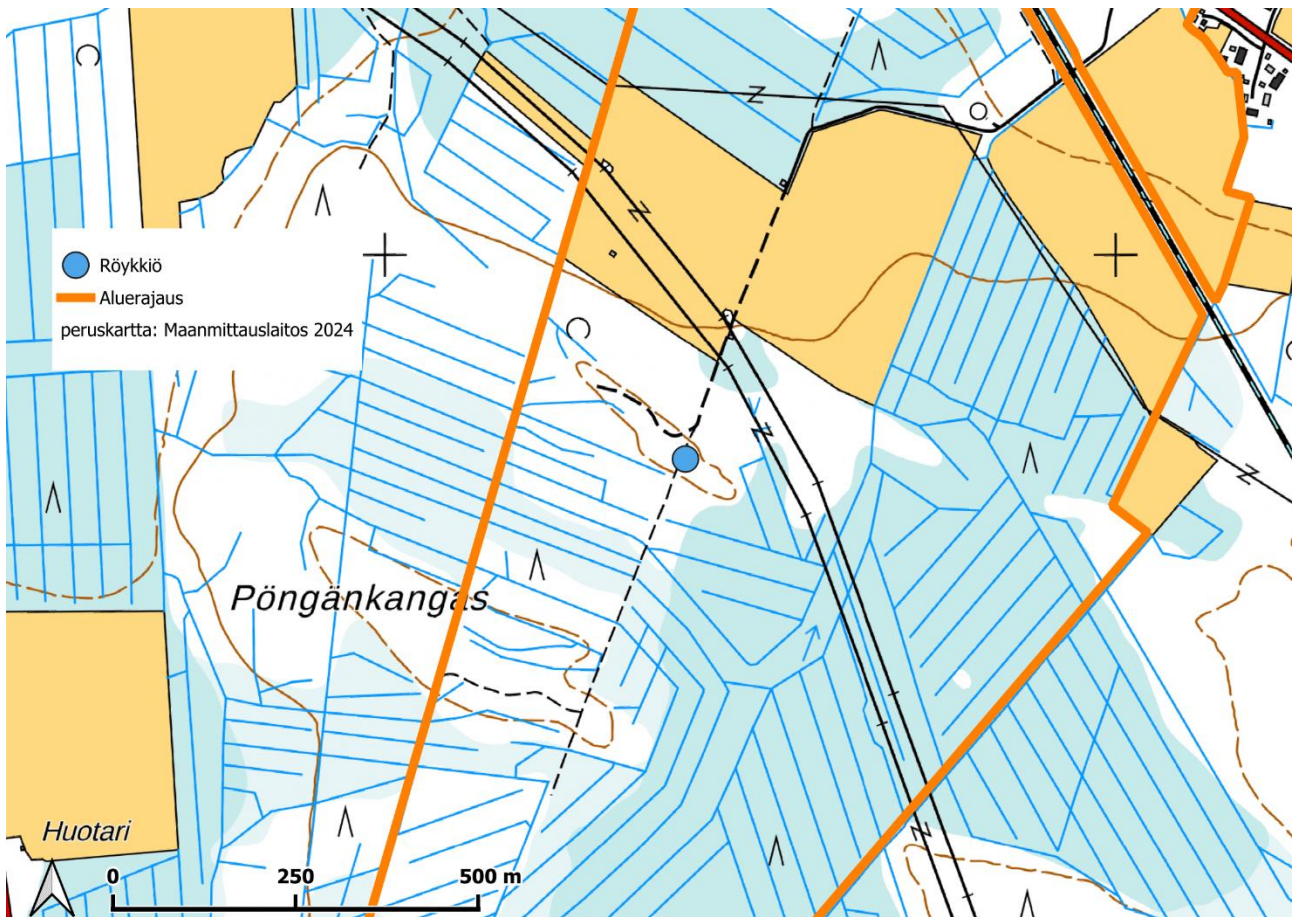
Koordinaatit: N 7179720, E 472411 (ETRS-TM35FIN)

Tutkijat: Kaakinen M inventointi 2025.

Kuvaus: Heti nimeämättömän tieuran viereen rajoittuva matala röykkiö, joka koostuu eri kokoisista suurehkoista kivistä. Röykkiön päässä isompia kiviä. Kivet osin sammaleen ja muun aluskasvillisuuden peittämiä, mutta röykkiö erottuu maastosta hyvin. Koko noin 1,5x5m ja muoto epämääräinen. Tiheästi kasvavien nuorten lehtipuiden ympäröimä. Röykkiö on todennäköisesti muodostunut, kun läheisiä peltoja on ruvettu raivaamaan joskus 1900-luvun alkupuolella tai tieuran rakentamisen yhteydessä. Röykkiötä voisi harkita pidettävän muuna kulttuuriperintökohteena, mutta sen suhteellisen nuoren iän ja rakenteiden tavanomaisuuden takia luokitteisin sen havaintopaikaksi eli muuksi kohteeksi, jota ei tarvitse lain nojalla suojella.

Kuva 5. Kairausnäyte hiilihaudasta/kuopasta, jossa näkyy runsaasti hiiltä.

Kuva 6. Röykkiön sijainti.

Kuva 7. Röykkiö kuvattuna itään.

4. Johtopäätökset

Alueelta löytynyt muinaisjäännöskohde sijoittuu hankealueen keskivaiheille menevästä tieurasta/polusta olevasta risteyksestä n. 20 m päähän itään. Kohde on vaarassa, jos tieuraa laajennetaan tai alueelle rakennetaan tai liikutaan suurilla koneilla ja se tulee ottaa huomioon hankkeen edetessä.

Lähteet

Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). Ia.* Pitäjänkartasto. 3423 06 Ia.* -/- - Utajärvi (--). Tiedosto 1082857. Kansallisarkisto.

Yleiskartat 1:400 000 vuosilta 1863–1910. Maanmittauslaitos/vanhatkartat.fi

Peruskartat 1:20 000 1950, -70, -80. Maanmittauslaitos/vanhatkartat.fi